

N. Miedema, *Een dampkring van cultuur. De premie-uitgaven van de Wereldbibliotheekvereniging 1925-1986* (Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1995, 288 blz., f59,50, ISBN 90 284 1609 9).

Op 3 januari 1925 werd als pendant van de Maatschappij voor goede en goedkope lectuur, de zogeheten uitgeverij 'Wereldbibliotheek', de Wereldbibliotheekvereniging opgericht. Hiermee zag de eerste Nederlandse boekenclub het licht. De 'Wereldbibliotheek', had sinds 1905, door de uitgave van betaalbare internationale literatuur van niveau, een vaste lezerskring gekregen die men zowel commercieel als ideëel aan zich wilde binden. Leo Simons, de toenmalige directeur van de uitgeverij, had zich daarbij laten inspireren door voorbeelden uit het buitenland, zoals de 'Everyman's Library' in Engeland en 'Reclams Universal-Bibliothek' in Duitsland. De uitgeverij kon met de ontvangsten van de vereniging een financieel reservoir scheppen voor speciale uitgaven en tegelijkertijd een bijdrage leveren aan de levende ideeën over volksonwikkeling. Want lid zijn van de WB V betekende meer dan de gelegenheid hebben veel te kunnen lezen. Het betekende ook verbondenheid met een culturele voorhoede die zich inzette voor brede verspreiding van kennis, en dus macht. Miedema spreekt over het ideële karakter van de volksonwikkeling dat bij de leden het gevoel wekte deel uit te maken van een Gideonsbende van verlichten. In die zin appelleerde de vereniging aan de behoefte deel te hebben aan de glorie en eer van actieve kennisverspreiding in de samenleving. Een andere drijfveer was het inspelen op de behoeften zich op het persoonlijke vlak te kunnen onderscheiden. Door steeds weer te hameren op de esthetische kwaliteit van de uitgaven werden de leden tot een soort amateur-bibliofielen verheven. Aan typografie en vormgeving werd veel aandacht besteed en vrijwel ieder werk werd door min of meer bekende illustratoren verluchtigd. Een derde niet te onderschatten bindende factor lag verborgen in de geschenken van de vereniging, de premieuitgaven die de leden regelmatig ontvingen. Voor velen waren deze zelfs de doorslaggevende reden om zich als lid aan te melden. De premies bestonden uit boekwerkjes die bij hoogtijdagen, zoals Pasen, Pinksteren, Kerstmis en Sinterklaas werden toegezonden. Het waren overigens niet alleen boeken, ook plaatwerken en wenskaarten werden als premie uitgereikt. En daarbij bleef het niet, de leden van de vereniging werden ook getraceerd op bijzondere evenementen als excursies, boekentoonstellingen en literaire voordrachten. Later in 1946 ontstond zo voor geïnteresseerden de Exlibriskring.

In *Een dampkring van cultuur* wordt voor het eerst een volledig overzicht gegeven van alle, door de WBV uitgebrachte premies. Van alle premies is een afbeelding opgenomen en worden de oplage, omvang, afmeting, bindwijze en bijzonderheden over de illustraties genoemd. Bovendien bevat iedere premievermelding een korte samenvatting van de inhoud en waar nodig een bronvermelding (sommige premies, bijvoorbeeld korte verhalen of gedichten, waren overgenomen uit eerder verschenen werken).

Dit prachtige geheel, dat leeslust, hebzucht en verzameldrang doet opwellen wordt voorafgegaan door een historische terugblik op het verleden van de vereniging samengebracht in zeventien korte hoofdstukjes. Daarin vertelt Miedema over de opkomst, bloei en ondergang van de vereniging, over de sfeer en het 'familiegevoel' dat de markante figuur Jan Winterink, die na de lagere school opklom van manusje van alles tot directeur, bij de lezers wist op te wekken. Hij vertelt over de zorgvuldigheid waarmee men de illustraties uitzocht, over de keuze van de auteurs (naast literaire teksten maakte men ook ruimte voor de koninklijke redes van Wilhelmina en Juliana) en de literaire waarde van de premies.

Al met al een juweel van een boek de WBV waardig. Een uitgave die met veel zorg is samengesteld, prachtig van vormgeving is en prettig leest. Kortom een boek dat op geen leestafel zal misstaan. Of het voor historici belangwekkend is moet ik betwijfelen. Hoewel de uitgave

zeker informatief is, mis ik toch de voor historici nu eenmaal zo belangrijke bronvermeldingen. Wat jammer dat Miedema niet meer informatie geeft over de gegevens waar hij gebruik van heeft gemaakt. Als dit boek, net als de premieuitgaven bij uitstek voor het grote, brede publiek is geschreven, is nog meer achtergrondinformatie wellicht te veel gevraagd. Toch is het spijtig, want over een interessant fenomeen als de 'boekenclub' is ongetwijfeld veel meer te zeggen. Voor de geïnteresseerden in de boekgeschiedenis had deze uitgave veel meer kunnen betekenen. Een stimulans tot nader onderzoek is het wel.

Marianne Klein-Meijer

J. Schoormans, *De rooie reus. Dirk de Vroome, strijder tegen onrecht 1925-1986* (Amsterdam: Babylon-De Geus, 1995, 415 blz., f39,50, ISBN 90 6222 281 1).

Dirk de Vroome was ongetwijfeld een bijzondere figuur, een even opvallende als lastige stoorzender voor autoriteiten in Limburg en ook daarbuiten in een zich van 1969 tot in de jaren tachtig uitstrekkende actievoerderij tegen maatschappelijk onrecht onder de zelfgegeven geuzennaam 'rooie reus'. Schoormans verhaalt gedetailleerd — daarbij ook saillante anekdoten niet vermijgend — van De Vroomes acties, zulks mede in het perspectief van zijn gehele, ook vroegste levensloop, die in belangrijke mate bepalend is geweest voor zijn actiedrang.

Zijn jeugd en vormingsjaren stonden niet onder gelukkig gesternte en droegen als zodanig bij tot levenslange gevoelens van frustratie en zelfs, aldus de auteur, haat en wraak. Hij bezat een lastig, driftig en bij tijd en wijle dictatoriaal karakter. Lange werkloosheid van de vader in de jaren dertig zorgde voor indrukken van armoede en vernedering. Afwezigheid van zijn vader gedurende de oorlog en een zwakke moeder brachten ontwrichting van het gezin. Dirk, reeds vóór de oorlog op de ambachtsschool mislukt, probeerde het gezin op orde te houden, maar raakte daarbij met zijn moeder in conflict. Dit leidde zelfs, als vlucht, tot aanmelding bij de Waffen SS, die hem evenwel al na een maand wegens ongeschiktheid weer naar huis zond. Na de oorlog scheidden de ouders. Dirk verliet het ouderlijk huis en trad na het behalen van de diploma's lassen en bankwerken eerst bij Hoogovens en dan bij Ketjan in Amsterdam in dienst. Tevens kwam hij bij de Eenheidsvakcentrale en, bij Ketjan, in de arbeiderskern. Hij liet zich kennen als een goede vakman, doch tevens als een felle, directe en lastige actievoerder tegen wat hij ervoer als onrecht. Na zijn ontslagneming bij Ketjan in 1956 volgden jaren van 'twaalf ambachten en dertien ongelukken'. In 1966 voerde zijn werk hem naar Stein in Limburg. In 1969 bij een bedrijfsreorganisatie werkloos geworden, bleef hij verder overwegend op uitkeringen aangewezen. In contrast met deze wisselvallige en instabiele levensloopbaan was zijn gezinsleven goed. Juist ook in 1969 startten jaren van actie in Limburg tegen gemeentelijke en hogere bestuurlijke autoriteiten en van confrontaties met politie en staande en zittende rechterlijke magistratuur. De acties werden gevoerd voor personen en groepen die zich door het optreden van autoriteiten miskend of aangetast voelden: personen die werkzaam waren bij de sociale werkverschaffing, trekkers van bijstandsuitkeringen en — vooral — woonwageneigenaren en zigeuners. Evenals in de tot 1956 gevoerde acties was ook hier felheid troef. De Vroome raakte niet alleen in confrontatie met politie en justitie vanwege optreden van die zijde, maar lokte ook zelf die confrontatie uit en zag de rechtszaal als publicitair schouwtoneel. Vele acties werden op ludieke wijze, soms in geslaagde vermommingen, gevoerd. Zijn denkbeelden waren zwart-wit en gingen uit van uitbuiting door de economische machthebbers, waartegen slechts een omwenteling kan helpen. Nader uitgekristalliseerd waren deze overtuigingen niet.

Schoormans spreekt over de 'grote betekenis voor op zijn minst de moderne Limburgse ge-